
використання адаптивних сортів нового типу і скорочене використання мінеральних добрив.

Муціківська В., студентка
Науковий керівник: д.г.н., професор Царик Л.П.
ГЕОЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ БРОДІВСЬКОГО
РАЙОНУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Серед сучасних глобальних світових проблем людства еколого-економічні проблеми посідають чи не найголовніше місце. Охороні навколишнього середовища і раціональному використанню природних ресурсів нині приділяється особлива увага з боку урядових структур, міжнародної громадськості. Вичерпність багатьох природних ресурсів створює певні труднощі щодо подальшого забезпечення суспільства матеріальними благами. Забруднення навколишнього середовища промисловими викидами, його деградація призводять до порушення нормальних умов життя і діяльності людей, існування рослинного і тваринного світу. За останні десятиліття людство почало усвідомлювати, що у світі, де й без того багато злиденності, стан навколишнього середовища дедалі погіршується, неможливим стає і формування здорового суспільства та ефективної економіки. Тому на розв'язання практичних економічних і екологічних проблем природокористування [1] спрямована діяльність людей та урядів більшості країн світу де, у розвинених країнах гостро стоїть питання про скорочення техногенного навантаження на навколишнє середовище, поліпшення умов життя і діяльності людини.

Метою роботи була оцінка форм і видів природокористування району (землекористування, лісокористування, водокористування, промислове природокористування, заповідне природокористування, рекреація і туризм) й розробка оптимальної ландшафтно - екологічної організації угідь та просторової оптимізації землекористування Бродівського району.

Першим завданням нашого дослідження був аналіз

землекористування району. Найбільшу площу займають сільськогосподарські землі – 59,3%, вагому площу займають землі лісового фонду – 34,2%, забудовані землі – 3,6%, землі водного фонду – 1,4%, найменші площі властиві відкритим землям без рослинного покриву та відкритим заболоченим землям, і становлять відповідно 0,8% : 0,5% від загальної площі району. Також, була оцінена площа земель сільськогосподарського призначення Бродівського району, найбільшу частку яких складає рілля. Оцінка лісовідновлення, рубок, лісозаготівлі пов'язаними з веденням лісового господарства (у ДП «Бродівське лісове господарство» та у Бродівському дочірньому лісгосподарському підприємстві ЛГП «Галсільліс»). Було проаналізовано природоохоронне природокористування та рекреаційні ресурси району. За наявності природно-географічних туристично-рекреаційних ресурсів район поступається ряду районам області через відсутність бальнеологічних ресурсів, проте Бродівський район належить до територій з найвищим історико-культурним потенціалом в області, коефіцієнт пізнавальної цінності за всіма видами туристично-рекреаційних ресурсів Бродівського району становить 0,38.

Оптимізація природокористування будь-якого регіону повинна враховувати сучасні науково обґрунтовані підходи і бути орієнтованою на приведення території у такі стани, за яких вона здатна максимально ефективно виконувати задані функції. Першим етапом оптимізації заданої території є визначення ландшафтно-екологічних пріоритетів її розвитку [2]. Він полягає у ранжуванні видів функцій у порядку їхньої значимості для регіону. За сучасних умов найвищий пріоритет мають антропоєкологічна та природоохоронна функції.

Для Бродівського району пріоритетність функцій є такою: природоохоронна та антропоєкологічна – агрогосподарська — лісгосподарська– рекреаційна - водогосподарська.

Підтвердженням такої ієрархії пріоритетних функцій розвитку регіональної соціоекосистеми є співвідношення покомпонентної структури природокористування. Згідно з оцінкою покомпонентної структури землекористування Бродівського району, у ній потенціал земельних ресурсів займає -

59,3 % (домінуюче положення), лісових – 34,2 %, рекреаційних – 3,7 %, водних – 1,4%.

Наступним етапом оптимізації геосистем є оптимальна організація території, що зводиться до обґрунтування такої територіальної диференціації функцій (системи угідь), за якої максимально повно реалізуються природні потенціали геосистем. Оптимально організована територія має бути не тільки високопродуктивною, а й екологічно безконфліктною, естетично привабливою.

Науковці у своїх працях подають обґрунтоване співвідношення між природними й антропогенними ландшафтами. За підрахунками Ю. Одума, оптимальне співвідношення площ природних і антропогенних ландшафтів досягається як 60 до 40 %; 60 % природних ландшафтів дають змогу зберегти природну першооснову території, забезпечити стійке функціонування природних систем та їхню динамічну рівновагу, створити «просторовий комфорт» життєдіяльності населення; 40 % антропогенних ландшафтів за умови їхнього оптимального використання забезпечать виробничі та інші потреби населення [3]

Щоб визначити необхідність збільшення природних ландшафтів шляхом вилучення непридатних земель із сільськогосподарського використання, представимо частку природних ландшафтів у межах адміністративного району. Оскільки територія Львівської області лежить у межах Поліської, Лісостепової та Передгірської природно-географічних зон, то в [4] прийнято співвідношення як 40–50 % природних ландшафтів до 60–50 % антропогенних ландшафтів, зважаючи на рельєфні та ґрунтові умови та рівень потенційної необхідності залучення земель до господарського використання.

Для Бродівського району характерне гірше співвідношення за оптимальне (36,2% природних і 63,8% антропогенних ландшафтів), це говорить про значне сільськогосподарське освоєння території і про необхідність оптимізації геосистем району.

Наступним етапом було дослідження продуктивності і еродованості земель Бродівського району та визначення оптимального співвідношення сільського господарських угідь. За

нашими розрахунками, для збереження родючості сільськогосподарських угідь без підвищення ґрунтозахисних властивостей сівозмін площу ріллі потрібно зменшити на 5 602,1 га, тобто на 13, 09%.

Перелік заходів оптимізації геосистем Бродівського району:

1. Частка потенціалу земельних ресурсів, яка перевищує 50%, явно завелика. Натомість тут повинна зрости роль лісових ресурсів, адже вивільнені із сільськогосподарського обороту землі доцільно заліснити. Оптимізацію землекористування на сучасному етапі можна провести лише шляхом консервації вже наявних деградованих, малопродуктивних та техногенно-забруднених земель, на яких отримують значно нижчі врожаї, ніж середні по регіону. Питання консервації земель є досить складним та маловрегульованим процесом, оскільки організація вилучення деградованих та малопродуктивних земель повинна бути системною. В іншому випадку просторовий вигляд екологічно придатних земель буде досить мозаїчним.

2. Реалізація заходів із розвитку та розширення територій природно-заповідного фонду. Збільшення площі природно-заповідного фонду області до оптимального рівня (10%).

3. Проведення заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

Особливої уваги заслуговують природоохоронні території. Світова практика свідчить, що для екологічної рівноваги необхідно 15 і більше відсотків території з найбільш цінними природними комплексами, що слід оберігати шляхом їх заповідання. Площа ж природоохоронних територій Бродівського району становить лише 3,77% від площі району, що є вкрай мало. Тому пріоритетним має стати пошук нових територій до заповідання.

Доцільно створити Бродівський ЛМП в околицях м. Броди в урочищі Дітківці Бродівського лісництва. У цих місцях 17 — 22 липня 1944 р. відбулися оборонні бої української дивізії „Галичина” з радянськими військами. Під час боїв загинуло та потрапило в полон 7 тис. дивізійників. Деякі вояки поповнили тоді лави УПА. Для вшанування загиблих побудована пам'ятна каплиця.

4. Здійснення заходів, пов'язаних із відтворенням та охороною природних ресурсів;

5. Збільшення площі лісів. Під заліснення доцільно відвести деградовані орні землі з крутістю схилів понад 7°, порушені та відпрацьовані землі промислового використання, а також малопродуктивні сільськогосподарські землі з крутістю схилів 5–7° у межах річкових долин, місцях витоків річок.

6. Особливо актуальною для Львівщини та, зокрема, Бродівського району є проблема збереження природної біорізноманітності ландшафтів, оскільки на території області та району не змінених господарською діяльністю ландшафтів практично не залишилось.

7. Використання методів та впровадження технологій, що забезпечують зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення ґрунтів району.

Отже в наш час долю природи вирішує людина. Збереження неоціненного багатства землі, запровадження у виробничих процесах такої технології, щоб промисловість, сільське господарство не забруднювали атмосферу, не порушували чистоту річок, озер, збереження рослинного і тваринного світу, - усе це наша турбота. Турбота в інтересах нинішнього і майбутнього поколінь.

Література:

1. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Львівській області в 2017 році.
2. Канаш О.П. Консервація деградованих і малопродуктивних земель як один з основних заходів щодо оптимізації землекористування / О.П. Канаш // Генеза, географія та екологія ґрунтів: зб. наук. праць міжнар. конф.— Львів. — 1999. — С. 156–159.
3. Лоза Б. Природа Бродщини / Б. Лоза.-Броди: Просвіта, 2010.- 68 с.
4. Рекреаційний потенціал Львівщини / Статист. збірник. - Львів: Головне управління статистики у Львівській обл., 2012. — 96 с.
5. Дейнека А. Стан і перспективи розвитку мережі заповідних територій у Держлісгоспі Львівщини// Біосферний резерват як модель сталого розвитку територій та об'єктів природ-но-заповідного фонду: Матер. міжнарод. наук.-практ. конф. – Львів: Меркатор, 2003. – С. 39-43.